

СЕМЕЙНО-МЕДИИРАНАТА РАННА ИНТЕРВЕНЦИЯ – ЕСТЕСТВЕН КОМУНИКАТИВЕН МОДЕЛ, ПОДКРЕПЯЩ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО ДЕТЕ – РОДИТЕЛ В РАННОТО ДЕТСТВО

Николема Йончева

Резюме: Семейно-медираната ранна интервенция (СМРИ) е естествен комуникативен модел и е ефективна при справяне с предизвикателства на децата със затруднения във функционалната комуникация и адаптивните умения, помага за повишаване на компетентността на родителите в подкрепа на социалните взаимодействия родител – дете. В статията се представя изследване от 2019 г., проведено във Варна, България, с участието на 40 родители и 40 деца, което проучва връзката между използването на услугата СМРИ, родителския капацитет, социалното функциониране и адаптивните умения на децата. Резултатите показват значителен напредък при 2 – 3-годишни деца. Изследването подкрепя ефективността и значимостта на СМРИ за родителите и техните деца.

Ключови думи: Семейно-медирана ранна интервенция, естествена комуникация, изследване, ранна възраст

FAMILY-MEDIATED EARLY INTERVENTION – NATURAL COMMUNICATION MODEL SUPPORTING INTERACTION CHILD – PARENT IN EARLY CHILDHOOD

Nikoleta Yoncheva

Abstract: Family-mediated early interventions (FMEI) as a natural communicative model is effective in addressing the needs of children with developmental disabilities and enhancing parents' competence in supporting parent-child social interactions. The article presents 2019 cross-sectional study conducted in Varna, Bulgaria with 40 parents and 40 children participating. The study aims to explore the relationship between FMEI service use, parental capacity and children's social functioning and adaptive skills. Results indicated a significant progress in 2–3-year-old children. FMEI prove to be effective and meaningful for parents and their children.

Keywords: FMEI, natural communication, research, early age

Семейно-медиураната ранна интервенция е създадена и доразвита по модел на естествените комуникативни интервенции като ЕМТ (Enhanced Milieu Teaching) (Roberts, Kaiser, 2011, 2014; Kaiser, 2011; Hancock & Kaiser, 2006), Focus stimulation, Hanen (създадена през 1975 г. от Аяла Ханен Манолсън и кръстена на нея, The Hanen Center, 2011), JASPER (Joint Attention, Symbolic Play, Engagement and Regulation) (Kaale, Fagerland, 2014) и LAPE (Language and Play Everyday) (Moore, Barton, 2014). Всички те се базират на един и същ базов комплекс от стратегии, които да помогнат на полагащите грижи (родители, гледачи, учители, логопеди) да използват успешни подходи в тяхното ежедневие. Тези интервенции са подкрепени от редица изследвания, които доказват тяхната ефективност. Те могат да се използват както от специалистите, които работят директно с детето, така и от родителите, които да ги прилагат в ежедневието.

Семейно-медиураната ранна интервенция изисква обучение на родителите в използване на стратегиите и активното им включване в процеса с цел по-често прилагане на интервенцията в естествените рутинни моменти с децата.

Много автори (Fiese, 1992; Martini, 2002; Schulze, 2002; Weisner, 2002 и др.) доказват, че многообразието на семейните рутини и значението на семейните ритуали са свързани с вариации в социално-емоционалното, езиковото, академичното и социалното развитие на уменията и адаптирането в естествения живот. Семействата изграждат своето ежедневие и подкрепя по такъв начин, че те да са съвместими със спецификите в развитието на децата им, да съответстват на семейните цели и ценности, както и да са устойчиви във времето (Lucyshyn et al., 2004). Необходимостта от ранна интервенция със сигурност е нещо, което родителите не са очаквали да е част от живота им (Able-Boone, 1996). Затова е от изключителна важност обучението в различни стратегии да е обвързано с ежедневието на семействата, да е естествено и пречупено през техния опит, за да бъде мотивиращо и лесно приложимо, както за децата, така и за родителите.

Доказано е, че деца, чиито родители са по-отзивчиви, чувствителни и съобразителни, формират важните езикови умения по-рано (Landry et al., 2001; Tamis-LeMonda et al., 2001). Те имат по-високи резултати на тестовете за езиково-говорно развитие (e.g., Camp et al., 2010; Hoff, 2006; Zimmerman et al., 2009); по-високи резултати на тестовете за когнитивно развитие (e.g., Landry et al., 1996; 2000); демонстрират по-добри социални умения (Calkens et al., 1998; Kochanska et al., 1999).

Целта на настоящото изследването е да се докаже ефективността на семейно-медиураната интервенция, при която водеща роля има специализираното обучение на семейството. За постигането ѝ се изследва отражението на реализирана семейно-медиурана ранна интервенция върху

развитието на функционалната комуникация на децата и адаптивните умения във взаимодействието дете – родител.

МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Проучването изследва ролята на родителя в ранното детско развитие, начина на взаимодействие дете – родител и ролята на семейно-медицираната интервенция, сравнена с типичната терапевтична и често по-късна интервенция.

Контингент на изследването са 40 семейства и техните деца, които имат затруднения във функционалната комуникация и адаптивните умения. Децата са в ранна детска възраст – между година и половина и пет години. За целите на сравнителното изследване участниците са разделени на експериментална и контролна групи.

Експерименталната група (ЕГ) се състои от 20 семейства с деца, които имат затруднения във функционалната комуникация и адаптивните умения, участващи в групи по семейно-медицирана ранна интервенция в „Карин дом“, Варна. Те посещават групите един или два пъти седмично.

Контролната група (КГ) се състои от 20 семейства с деца, които също имат затруднения във функционалната комуникация и адаптивните умения, но не участват в групи по СМРИ. Децата от КГ посещават един или два пъти седмично индивидуална терапия при различни специалисти – логопеди, психолози, физиотерапевти и ерготерапевти.

Набирането на участниците в изследването е извършено, след като родителите и полагащите грижи са подписали информирано съгласие за включване в проучването.

Всяко семейство и дете се проследява за период от 6 месеца, а цялостното проучване е с продължителност от 4 години.

Методите за събиране на експериментални данни са видеозапис, анкетно проучване и качествено интервю.

Наблюдение се организира чрез видеозапис на ЕГ и КГ, направен в различни етапи на изследването – входящ и изходящ (след проведените 6 – 12 месеца интервенции). Проследяват се: промяната в честотата на взаимодействие дете – родител в рамките на една минута, честотата на инициране на комуникация от страна на децата, промяната в етапа на комуникативното развитие, начинът на стимулиране на комуникативното развитие на детето от страна на родителя и пр. Предимствата на видео данните са способността им да улавят взаимодействието на участника с околната среда, невербалните сигнали, както и наличието на постоянен запис. Този метод позволи висока надеждност поради възможността записите да бъдат гледани многократно, коментирани и сравнявани от повече от един човек. Както вече бе пояснено, видеозаписите се използват за изследване на езикови и

комуникативни модели и на техния интензивитет. Както Wertsch (Wertsch, 1991) подчертава, езикът е най-важният посреднически инструмент за разработване на социални практики и чрез който ние влияем на света. Следователно, както изследователите могат да овладеят езика на контекста и значението на вербалните послания, така добре те могат да разберат и социалната реалност – в разглеждания случай, на семействата.

За нуждите на изследването са разработени 3 въпросника за родителите: входяща анкета, която е еднаква за всички участници в експеримента, и две различни изходни (за ЕГ и за ГК) предвид разликата в интервенциите, които се използват.

Входящата анкета включва седемнадесет айтема. Те са разделени в три области: обща информация (айтеми Q1 – Q4), семейно общуване с фокус функционална комуникация (Q5 – Q15) и адаптивни умения (Q16 и Q17).

В изходящата анкета за ЕГ въпросите са разделени в три области: обща информация (Q1 – Q4), семейно общуване с фокус функционална комуникация (Q5 – Q28) и адаптивни умения (Q29 и Q30). Причината тази анкетна карта да е по-дълга, е възможността за детайлното изследване на ползата от конкретните стратегии, които се учат да използват родителите от експерименталната група, и степенята на влиянието им върху децата спрямо честотата на използването им.

Изходящата анкета за КГ съдържа 16 айтема. Те са разделени в три области: обща информация (Q1 – Q4), семейно общуване с фокус функционална комуникация (Q5 – Q14) и адаптивни умения (Q15 и Q16).

В предложените на родители от ЕГ и КГ анкети се проследяват: възрастта им, промяната в ежедневието им, начинът на общуване с децата и тяхното мнение за нивото на развитие на комуникацията на децата им, развитието на храненето от гледна точка на самостоятелност и разнообразие. Анкетите дават възможност за сравнителен анализ на динамиката за всеки отделен казус, както и за сравняване на напредъка в двете групи. В настоящото изследване ще акцентираме само върху взаимодействието, инициацията и комуникативно развитие.

След анкетиране и анализ на видеозаписите бе проведено качествено интервю с 10 от участниците в изследването. Чрез индивидуалното интервю успяхме да влезем още по-дълбоко в живота на семействата и да видим резултатите от едногодишните обучения и променения семеен „климат“. Всички интервюта бяха записани в аудио формат, транскрибирани след това в Word файлове и експортирани в Excel таблици за по-ясна визуализация на резултатите. Интервюто може да бъде неформално и неструктурирано – разговорно; за целта на изследването е подбрано именно такава, но то включва основни водещи въпроси с последователност, която позволява отворени или насочващи въпроси при необходимост. Интервюто включва 6 въпроса с лична форма на обръщение,

като по време на записите бяха зададени някои допълнителни въпроси. Въпросите бяха ориентирани към влиянието на семейно-медианата интервенция върху ежедневието и върху нови ситуации при децата и техните родители.

Освен таблично представени резултати, бяха извадени важни цитати, доказателства за направените коментари и обобщения относно ефективността на семейно-медианата интервенция върху функционалната комуникация, адаптивните умения и семейния живот. Говорейки за семейства, няма как едно изследване да няма своя емоционален привкус и качествено интервю успява да я отрази.

РЕЗУЛТАТИ

Резултатите доказаха, че взаимодействието дете – родител е един от водещите елементи, които оказват влияние върху комуникативното развитие на децата съгласно целта и тезата на това изследване.

Честотата на взаимодействието дете – родител се разглежда в рамките на една активна минута и в рамките на деня. За целите на това изследване една активна минута означава активно общуване по време на някаква дейност, т.е. целенасочено взаимодействие на детето с възрастния. В рамките на деня – означава отново целенасочено взаимодействие по време на рутинни или други дейности у дома. На въпроса „Приблизително колко често общувате с детето си в рамките на една активна минута и в рамките на деня?“ има предложени седем отговора, вариращи между един и седем пъти. Данните от отговорите са онагледени в таблица 1.

Таблица 1. Приблизително колко често общувате с детето си в рамките на една активна минута и в рамките на деня?

	ЕГ1- минута	ЕГ2- минута	ЕГ1- ден	ЕГ2- ден	КГ1- минута	КГ2- минута	КГ1- ден	КГ2- ден
Средна стойност	2.800	6.300	3.250	3.450	4.350	5.950	4.500	3.500
Отклонение	1.795	0.865	1.682	1.234	2.368	0.887	1.762	1.732
Минимум	1.000	5.000	1.000	1.000	1.000	5.000	1.000	1.000
Максимум	7.000	7.000	7.000	5.000	7.000	7.000	7.000	5.000

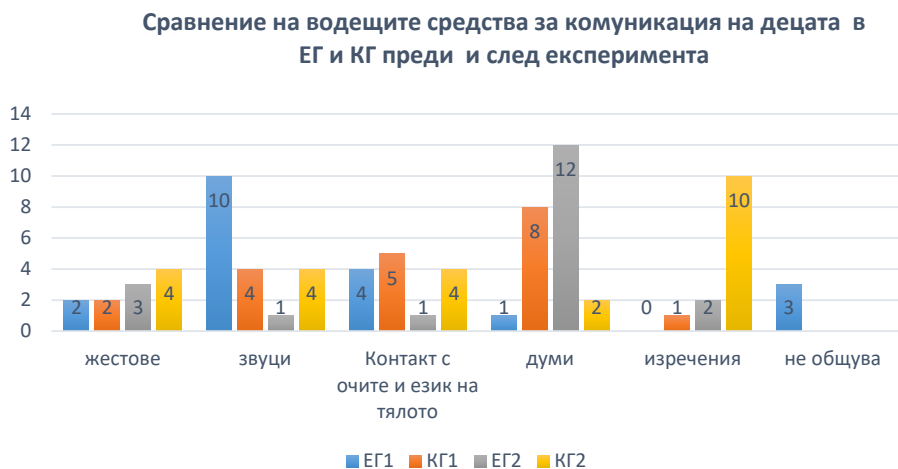
Графика 1. Средни стойности на взаимодействие в рамките на една минута

Семействата от EG1 преди СМРИ имат средна стойност на взаимодействие 2,8 пъти, докато значително по-активни са KG1 – 4,35. Докато след приключване на експеримента, според мнението на родителите и статистически осреднената оценка, EG2 достигат значително по-високата стойност от 6,3, а KG2 – 5,96. Данните говорят за значимо повишаване (удвояване) на нивото на взаимодействие дете – родител в експерименталната група и забележимо по-малкото му повишаване в контролната група, макар крайният резултат в двете групи да е близък. Открита е статистическа значимост според изчислението на две променливи с кростабулация и Хи-квадрат (X²). Това е непараметричен тест за търсене на значими разлики в честотното представяне на категорийни стойности. Статистическа значимост при непараметричните тестове бе приемана при $p \leq 0.05$.

Данните проследяващи динамиката във функционалната комуникация на децата от двете групи преди и след интервенцията са представени в Графика 2. За всяко дете е подбран само един начин на общуване/липса на такова, който е водещ в момента на изследването (не общува, контакт с очите и език на тялото, жестове, звуци, думи или изречения).

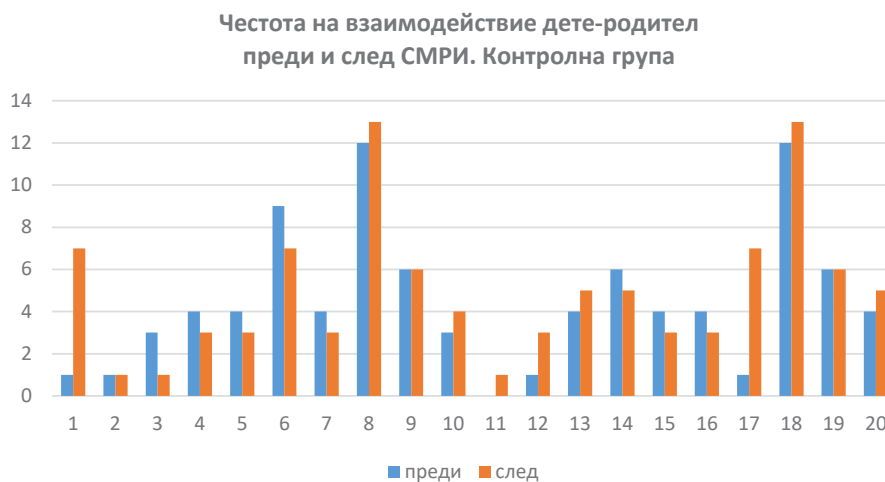
Графика 2. Водещи средства за комуникация при децата преди и след експеримента

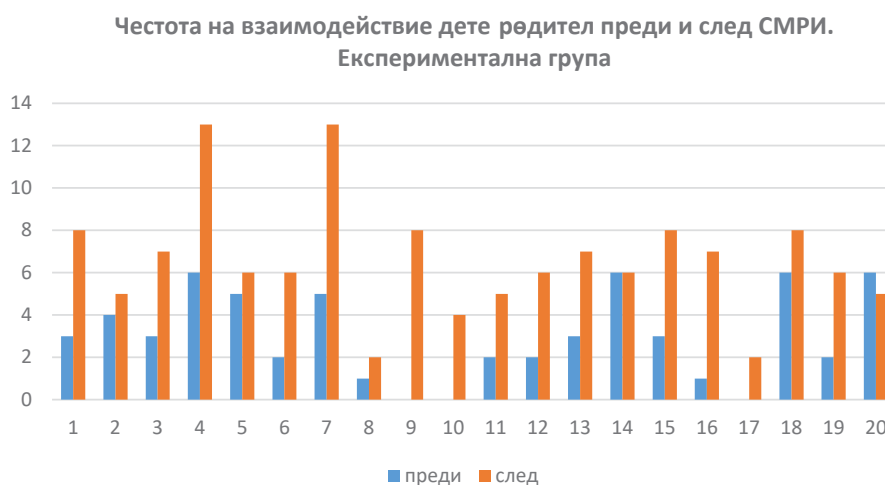
Някои основни данни правят впечатление. В началото на изследването равнището на развитие на децата от КГ е по-високо от това на децата в ЕГ. В КГ значителна част от децата общуват с думи, звуци или невербално и липсват деца, които не проявяват никаква форма на общуване. В ЕГ преобладават общуващите със звуци и има 3 деца, които не общуват. След проведените интервенции всички родители заявяват, че детето им общува с тях по някакъв начин и отпадат първоначалните им притеснения за липса на общуване. Ако в началото в ЕГ е имало само 2 деца, които да общуват с думи, то след оказаното въздействие те вече са 12. При останалите форми на общуване също се отчита напредък, но той е по-малък. Регистрира се значително ниво на подобряване на комуникацията с изречения в КГ – от две деца в началото те стават десет в края на експеримента. Значително развитие се наблюдава при децата от експерименталната група, които общуват със звуци: само едно от тях остава на същия етап на развитие, а останалите преминават в по-висок етап. За разлика от експерименталната, в контролната група остават 4 деца, общуващи с жестове, преди и след експеримента.

Данните в следващите графики (Графика 3 и графика 4) са получени чрез изследване на една минута от комуникацията дете – родител, без да се има предвид промяната в етапите на развитие при децата. Честотата на взаимодействие дете – родител е значително повишена след интервенцията при експерименталната група и е с минимална промяна в контролната група, което е показано в таблица 2.

Графика 3. Честота на взаимодействие дете – родител преди и след интервенции.
Контролна група

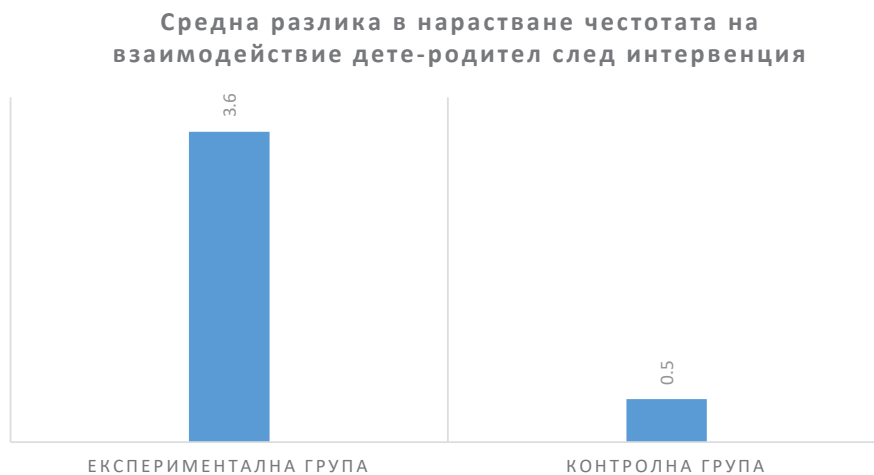

Графика 4. Честота на взаимодействие дете – родител преди и след интервенции.
Експериментална група

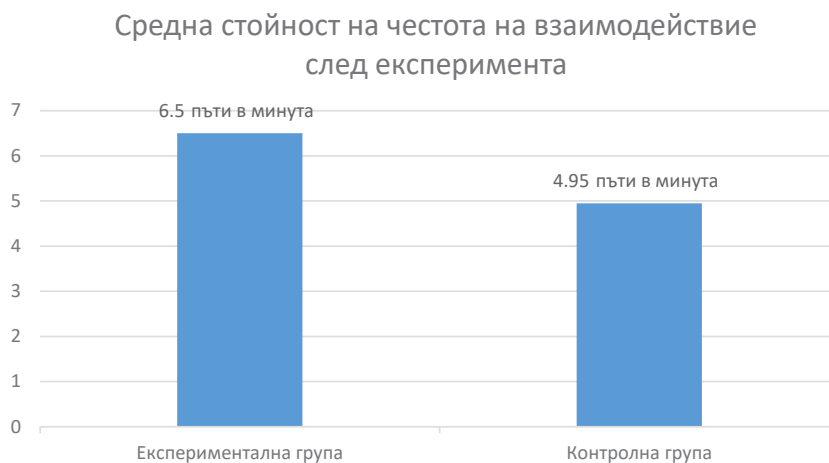

Средната стойност на взаимодействието дете – родител в рамките на една минута след интервенцията в експерименталната група се е повишила значително. Като може да се проследи на графиката 5.а по-долу, 3,6 пъти е средното завишение в експерименталната група и едва 0,5 при децата и родителите от контролната група. На графика 5.б е изобразена честотата на взаимодействие след експеримента.

Графика 5.а Средна разлика в нарастване честотата на взаимодействие дете – родител след интервенции

Графика 5.б Средна честота на взаимодействие след експеримента

За да изследваме уницията на комуникация у родителите, сравнихме честотите при двете групи, като използвахме *Independent Samples T-Test*. В случая сравняваме контролна и експериментална група преди и след експеримента. Статистически значими бяха разликите между групите при $p \leq 0.05$.

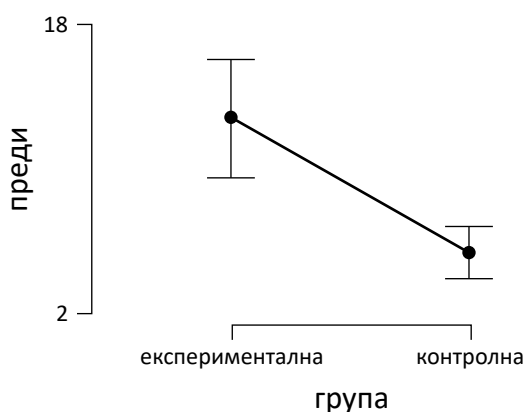
Таблица 2. Статистически данни за инициация на комуникация от страна на родителите преди и след експеримента

Инициация на комуникация от страна на родителите			
	t	df	p
преди	4.369	38	< .001
след	4.138	38	< .001

При сравнение на честотите в двете групи в периода преди и след интервенцията се откриват статистически значими разлики. Така например в експерименталната група средната честота в периода преди интервенция е 12.8 ± 6.9 , докато в контролната тя е 5.4 ± 3.08 ($t = 4.36$, $p < 0.001$). В периода след интервенцията разликите също са статистически значими, като средните честоти в експерименталната група са 10.85 ± 4.38 , докато в контролната група са сходни със стойностите, измерени преди интервенцията 5.55 ± 3.69 ($t = 4.13$, $p < 0.001$).

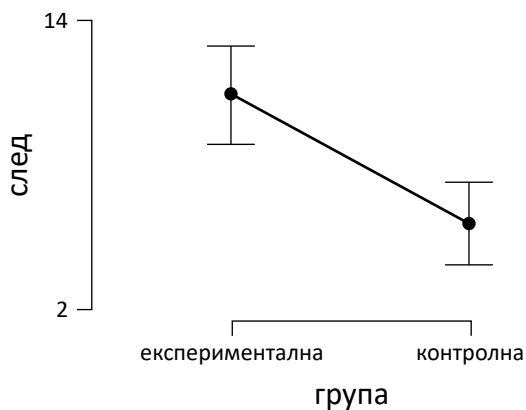
Разликите в средните честоти между групите в двата периода са представени в таблиците и графиките (Графика 6; Графика 7) по-долу. В графика 6 рангът на честотите е $18 - 2$, а с черна точка са обозначени средните аритметични честоти за всяка група.

Графика 6.

В следващата графика 7 - $14 - 2$ е рангът на честотите, а с черна точка са обозначени средните аритметични честоти за всяка група.

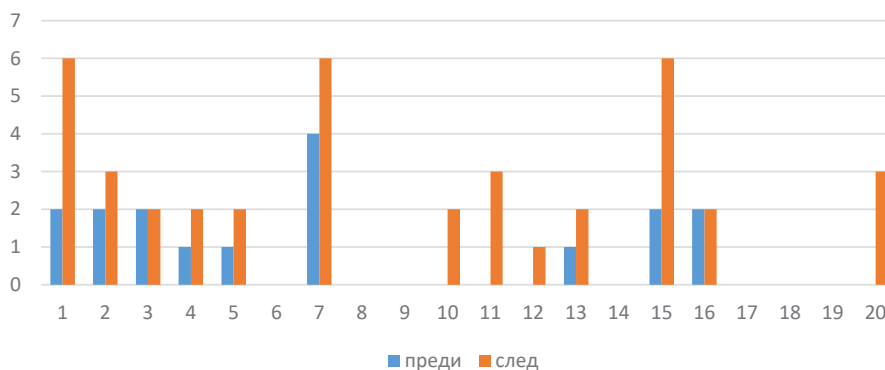
Графика 7.

Честотата на инициацията на комуникация в експерименталната група е завишена след експеримента при повечето от децата; налична е в ситуации, в които е нямало инициацията, като при някои деца все още не се забелязва инициацията (графика 8).

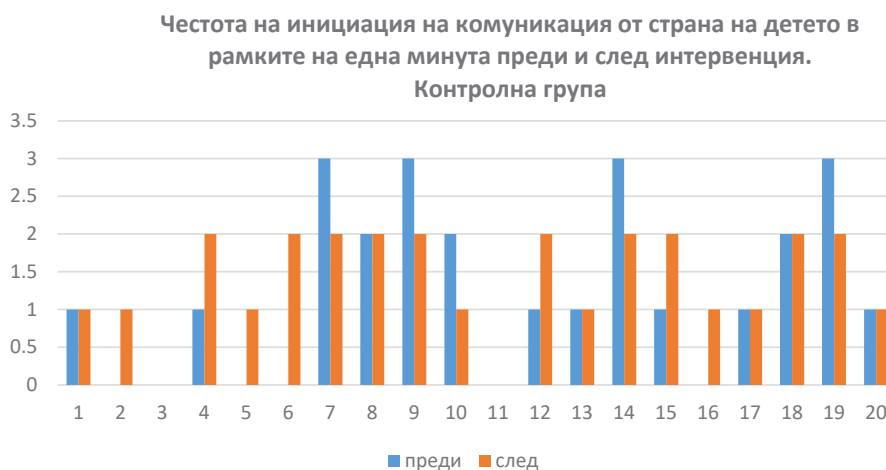
Графика 8. Честота на инициацията на комуникация от страна на детето, изследвана в рамките на една минута преди и след интервенцията – ЕГ

Честота на инициацията на комуникация от детето в рамките на една минута преди и след интервенцията.
Експериментална група

Честотата на инициацията на комуникация в контролната група рядко е завишена, дори обратното. На графиката (Графика 9) се забелязва понижаване на детското инициране.

Графика 9. Честота на инициация на комуникация от страна на детето, изследвана в рамките на една минута преди и след интервенцията – КГ

При сравнение на ЕГ и КГ след експеримента се забелязват по-високи средни стойности на комуникация. В експерименталната група 2 пъти в рамките на минута и 1,4 пъти при контролната.

На графика 10 е онагледена взаимозависимостта между възраст и комуникативно развитие. Впечатление прави, че 13 деца на възраст между 1,5 и 3 години са преминали през два етапа на комуникативно развитие, а 1 дете е преминало три етапа. Всички тези деца са участвали в групите по СМРИ. Етапите имат поредна последователност и включват следните комуникативни нива: Етап 1 – Нецеленасочена прелингвистична комуникация, Етап 2 – Целенасочена предлингвистична комуникация, Етап 3 – Първите 50 думи, Етап 4 – 50-100 думи и двусловни изречения, Етап 5 – 100-200 думи и кратки изречения, Етап 6 – 200-500 думи и дълги изречения.

Графика 10

ДИСКУСИЯ

В съответствие с резултатите от представеното изследване, редица изследвания на групи комуникативни интервенции (като Hanen, JASPER), прилагани при деца с диагноза езиково нарушение, също отчитат значителни подобрения в развитието на езиковите умения. Резултати от изследване на Hanen-подхода показват повишаване на езиковите резултати на 71% от изследваните деца на възраст над 12 месеца (Waxendale & Hesketh, 2003). Резултатите от актуални съвременни изследвания показват повишаване на съвместната ангажираност, уменията за игра и езиковите умения при децата, преминали интервенцията JASPER, и доказват ефективността на естествените комуникативни интервенции, като обръщат внимание и на ангажираността и подготвеността на родителите (Waddington, Reynolds et al., 2021). Други изследвания на тези програми, насочени към ефективността на водещите на групите, показват, че това могат да бъдат и групи специалисти като например учители в предучилищни групи (Goods, Ishijima, Chang & Kasari, 2013; Shire, Chang, Shih, Brasaglia, Kodjoe, & Kasari, 2017). За бъдещи изследвания остава отворен въпроса, доколко подготовката на специалистите ще повлияе положително върху подкрепата на децата и техните семейства.

ИЗВОДИ

В резултат на получените данни и анализа можем да направим изводи, че се наблюдава по-висока честота на взаимодействие дете – родител при семейства, участвали в групите по семейно-медицирана ранна интервенция, в сравнение със семейства, които посещават груп тип интервенции. Наблюдава се по-висока инициация на комуникация от страна на деца и родители, участвали в групите по-семейно медицина интервенция, за разлика от децата от контролната група, които посещават груп тип интервенции. Децата, преминали заедно с родителите си групите, развиват своите комуникативни умения и комуникират по повече и различни причини, както предполага възрастта им. Децата, участвали в групата по семейно-медицирана интервенция, преминават по-бързо и в по-ранна възраст през етапите на комуникативно развитие в сравнение с връстниците си, които посещават груп тип интервенции. Обучението на родителите в някои стратегии за подкрепа на развитието на децата им в групите по семейно-медицирана интервенция води до значително подобряване на комуникативните умения и в частност на функционалната комуникация. Според анкетата семействата, които са преминали през СМРИ и изграждат рутини, в които провокират децата си да учат, създават по-добри предпоставки за развитие на функционалната комуникация и адаптивните умения у децата си. Децата в такива семейства се справят по-успешно, което означава, че обучението на родителите по методиката на СМРИ е успешно и високоефективно.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Bable-Boone, H. (1996). Ethics and early intervention: Toward more relationship focused interventions. *Infants and Young Children*, 9 (2), 13 - 21.
- Almirall, D., DiStefano, C., Chang, Y. C., Shire, S., Kaiser, A., Lu, X., et al. (2016) Preschool deployment of evidence-based social communication intervention: JASPER in the classroom, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(6), 2211-2223.
- Baxendale J. & Hesketh. A (2003) Comparison of the effectiveness of the Hanen Parent Programme and traditional clinic therapy, *International Journal of Language & Communication Disorders*. 38 (4), 397-415
- Fiese, B. H. (1992). Dimensions of family rituals across two generations: Relation to adolescent identity, *Family Process*, 31, 151-162.
- Hancock, T. B., & Kaiser, A. P. (2006). Enhanced Milieu Teaching. In R. McCauley & M. Fey (Eds.), *Treatment of Language Disorders in Children*, pp. 203-233. Baltimore: Paul Brookes.
- Hoff, E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review*, 26 (1): 55-88.
- Kaale, A., Fagerland, M. W., Martinsen, E. W., & Smith, L. (2014) Preschool-based social communication treatment for children with autism: 12-month follow-up of a randomized trial <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24472253/>
- Kaiser A. (2011). KidTalk: Naturalistic Communication Intervention Strategies for Parents and Teachers of Young Children
- Kaiser, A., & Roberts, M. (2013). Parent-implemented enhanced milieu teaching with preschool children with intellectual disabilities. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 56, 295-309.
- Goods, K. , Ishijimma, E., Chang, Ya., Kasari, C. Preschool based JASPER intervention in minimally verbal children with autism: Pilot RCT. *Journal of Autism and Developmental Disabilities*, 43, 1050-1056.
- Kochanska, G, Forman, D. & Coy, K. (1999). Implications of the mother-child relationship in infancy for socialization in the second year of life. *Infant Behavior and Development*, 22 (2), 249-265 [https://doi.org/10.1016/S0163-6383\(99\)00009-0](https://doi.org/10.1016/S0163-6383(99)00009-0)
- Landry, S. H., Smith, K. E., Miller-Loncar, C. L., & Swank, P. R. (1997). Predicting cognitive-linguistic and social growth curves from early maternal behaviors in children at varying degrees of biologic risk. *Developmental Psychology*, 33, 1040-1053
- Landry, S. H., Denson, S., & Swank, P. R (1997). Effects of medical risk and socioeconomic status on the rate of change in cognitive and social development for low birth weight children. *Journal of Experimental and Clinical Neuropsychology*, 19, 261-274
- Lucyshyn, J. M., Irvin, L. K., Blumberg, E. R., Laverty, R., Horner, R. H., & Sprague, J. R. (2004). Validating the construct of coercion in family routines: Expanding the unit of analysis in behavioral assessment in families of children with developmental disabilities. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 29, 104-121.

- Martini, M. (2002). How mothers in four American cultural groups shape infant learning during mealtimes. *Zero to Three*, 22(4), 14–20.
- Moore, H.W., Barton, E.B., & Chironis, M. (2014). A program for improving toddler communication through parent coaching. *Topics in Early Childhood Special Education*, 33, 212–224.
- Roberts, M. & Kaiser, A. (2011) The effectiveness of parent-implemented language interventions: a meta-analysis *Am J Speech Lang Pathol* 2011 Aug;20(3):180–99. Epub 2011 Apr 8. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21478280//>
- Waddington, H, Reynolds J. et al. (2021). The effects of JASPER intervention for children with autism spectrum disorder: A systematic review *Autism : the international journal of research and practice*, 2021, Vol.25 (8), p.2370–2385 Research gate
- Weisner, T. S. (2002). Ecocultural understanding of children’s developmental pathways. *Human Development*, 45, 275–281.
- Zimmerman F. J., Glikerson, J., Richards. J., Christakis., D., Gray, Sh. (2009). Teaching by Listening: The Importance of Adult–Child Conversations to language development. *Pediatrics*, 124 (1):342–9

За автора:

Д-р Николета Филипова Йончева

Д-р Йончева е специален педагог и г-р на науките по логопедия. Работи като мениджър на Център за професионална квалификация на „Карин дом“ и като учител
Научни интереси: семейно-ориентирани практики, хранителни механизми, алтернативна и допълваща комуникация, български жестов език

Фондация „Карин дом“, Варна

Адрес: Варна 9000, Люляк 26, ет 8, ап. 30

E-mail: nyoncheva@karindom.org

About the author:

Nicoleta Filipova Yoncheva, PhD

Dr. Yoncheva is a speech therapist and a special educator. She works as the manager of the Professional Qualification Center of Karin Dom and as a trainer

Research interests: family-centered practices, feeding mechanisms, alternative and augmentative communication, Bulgarian sign language. Karin Dom Foundation, Varna

Address: Varna 9000, 26 Lyulyak St.

E-mail: nyoncheva@karindom.org